Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (όγδοο τμήμα)

της 30ής Ιανουαρίου 2025*

«Αίτηση αναιρέσεως – Δημόσια υγεία – Φάρμακα που προορίζονται για ανθρώπινη χρήση – Άδεια κυκλοφορίας στην αγορά – Spikevax – Comirnaty – Προσφυγή ακυρώσεως – Ανεξαρτησία και αμεροληψία των δικαστών της Ένωσης – Μη τήρηση των δικονομικών κανόνων – Ελλιπής και αντιφατική αιτιολογία – Έννομο συμφέρον – Ενεργητική νομιμοποίηση – Άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ – Δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας»

Στην υπόθεση C-586/23 P,

με αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 56 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ασκήθηκε στις 25 Σεπτεμβρίου 2023,

Giovanni Frajese, κάτοικος Ρώμης (Ιταλία), εκπροσωπούμενος από τους O. Milanese και A. Montanari, avvocati,

αναιρεσείων,

όπου ο έτερος διάδικος είναι η:

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους G. Gattinara και A. Sipos,

καθής πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα),

συγκείμενο από τους N. Jääskinen, πρόεδρο του ενάτου τμήματος, προεδρεύοντα του ογδόου τμήματος, M. Gavalec (εισηγητή) και I. Ziemele, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: L. Medina

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

Απόφαση

1 Με την υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως, ο Giovanni Frajese ζητεί την αναίρεση της διάταξης του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 27ης Ιουλίου 2023, Frajese κατά Επιτροπής (T-786/22, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη, EU:T:2023:457), με την οποία το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή του με αίτημα την ακύρωση, αφενός, της εκτελεστικής απόφασης C(2022) 7163 final της Επιτροπής, της 3ης Οκτωβρίου 2022, για τη χορήγηση άδειας κυκλοφορίας, δυνάμει του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 726/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για το φάρμακο για ανθρώπινη χρήση «Spikevax – ελασομεράνη» και για την κατάργηση της απόφασης C(2021) 94 (final) και, αφετέρου, της εκτελεστικής απόφασης C(2022) 7342 final της Επιτροπής, της 10ης Οκτωβρίου 2022, για τη χορήγηση άδειας κυκλοφορίας, δυνάμει του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 726/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για το φάρμακο για ανθρώπινη χρήση «Comirnaty – τοζιναμεράνη, Εμβόλιο mRNA COVID-19 (τροποποιημένων νουκλεοσιδίων)» και για την κατάργηση της απόφασης C(2020) 9598 (final) (στο εξής, από κοινού: επίδικες αποφάσεις).

Το ιστορικό της διαφοράς

2 Το ιστορικό της διαφοράς εκτίθεται στις σκέψεις 2 έως 7 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης ως εξής:

«2 Στις 21 Δεκεμβρίου 2020 και στις 6 Ιανουαρίου 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε, αντιστοίχως, την εκτελεστική απόφαση C(2020) 9598 final και την εκτελεστική απόφαση C(2021) 94 final, με τις οποίες χορήγησε, κατόπιν αιτήσεων που υπέβαλαν, αφενός, η BioNTech Manufacturing GmbH (στο εξής: BioNTech) και, αφετέρου, η Moderna Biotech Spain SL (στο εξής: Moderna), υπό όρους άδειες κυκλοφορίας στην αγορά (στο εξής: ΑΚΑ) για το φάρμακο «Comirnaty – τοζιναμεράνη, Εμβόλιο mRNA COVID-19 (τροποποιημένων νουκλεοσιδίων)» και για το φάρμακο «Spikevax – ελασομεράνη» (στο εξής, από κοινού: επίμαχα εμβόλια) δυνάμει του άρθρου 14α του κανονισμού (ΕΚ) 726/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, για τη θέσπιση κοινοτικών διαδικασιών χορήγησης άδειας και εποπτείας όσον αφορά τα φάρμακα που προορίζονται για ανθρώπινη και για κτηνιατρική χρήση και για τη σύσταση Ευρωπαϊκού Οργανισμού Φαρμάκων (ΕΕ 2004, L 136, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2019/5 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018 (ΕΕ 2019, L 4, σ. 24).

3 Κατόπιν της γνώμης της επιτροπής φαρμάκων για ανθρώπινη χρήση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Φαρμάκων (ΕΜΑ) και της διαπίστωσης στην αιτιολογική σκέψη 2 των επίδικων αποφάσεων ότι πληρούνται οι ειδικές υποχρεώσεις στις οποίες υπόκεινται οι υπό όρους χορηγούμενες ΑΚΑ για τα επίμαχα εμβόλια, οι [επίδικες] αποφάσεις κατήργησαν και αντικατέστησαν την εκτελεστική απόφαση C(2020) 9598 final και την εκτελεστική απόφαση C(2021) 94 final.

4 Κατά το άρθρο 1 των [επίδικων] αποφάσεων, για τα επίμαχα εμβόλια, τα χαρακτηριστικά των οποίων συνοψίζονται στο παράρτημα I [επίδικων] αποφάσεων, χορηγείται, δυνάμει του άρθρου 3 του κανονισμού 726/2004, ΑΚΑ η οποία δεν υπόκειται σε ειδικές υποχρεώσεις.

5 Κατά το άρθρο 2 των [επίδικων] αποφάσεων, οι ΑΚΑ που χορηγούνται για τα επίμαχα εμβόλια εξακολουθούν να υπόκεινται στην τήρηση των όρων, ιδίως παρασκευής και εισαγωγής, ελέγχου και χορήγησης οι οποίοι καθορίζονται στο παράρτημα ΙΙ των [επίδικων] αποφάσεων.

6 Κατά το άρθρο 4 των [επίδικων] αποφάσεων, οι ΑΚΑ που χορηγούνται για τα επίμαχα εμβόλια ισχύουν για πέντε έτη από την κοινοποίηση των εν λόγω αποφάσεων.

7 Κατά το άρθρο 6 των [επίδικων] αποφάσεων, οι αποφάσεις αυτές απευθύνονται στην Moderna και την BioNTech.»

Η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και η αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη

3 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 18 Δεκεμβρίου 2022, ο G. Frajese άσκησε, δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, προσφυγή με αίτημα την ακύρωση των επίδικων αποφάσεων.

4 Με χωριστό δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 6 Μαρτίου 2023, η Επιτροπή προέβαλε ένσταση απαραδέκτου, υποστηρίζοντας ότι ο G. Frajese δεν είχε ούτε έννομο συμφέρον ούτε ενεργητική νομιμοποίηση σε σχέση με τις επίδικες αποφάσεις.

5 Με την αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή ως απαράδεκτη λόγω ελλείψεως εννόμου συμφέροντος και ενεργητικής νομιμοποίησης του G. Frajese.

Τα αιτήματα των διαδίκων ενώπιον του Δικαστηρίου

6 Με την αίτηση αναιρέσεως, ο G. Frajese ζητεί από το Δικαστήριο:

– να κάνει δεκτή την αίτηση αναιρέσεως στο σύνολό της,

– να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη,

– σε κάθε περίπτωση, να αναιρέσει το σημείο του διατακτικού σχετικά με την καταδίκη στα δικαστικά έξοδα, και

– να κάνει δεκτή την πρωτοδίκως ασκηθείσα προσφυγή.

7 Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως και να καταδικάσει τον G. Frajese στα δικαστικά έξοδα.

Επί της αιτήσεως αναιρέσεως

8 Προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως, ο G. Frajese προβάλλει τέσσερις λόγους αναιρέσεως, εκ των οποίων ο πρώτος αφορά παράβαση του άρθρου 254 ΣΛΕΕ, των άρθρων 2 έως 18 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του άρθρου 16 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου και του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), ο δεύτερος παράβαση του άρθρου 81, παράγραφοι 1 και 3, του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, σε συνδυασμό με το

άρθρο 61, παράγραφος 1, και το άρθρο 62 αυτού, ο τρίτος ελλιπή και αντιφατική αιτιολογία καθώς και πλάνη περί το δίκαιο κατά τη διαπίστωση της έλλειψης εννόμου συμφέροντος και ενεργητικής νομιμοποίησής του, λόγω παράβασης του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, ενώ ο τέταρτος προσβολή του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας.

Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

9 Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, ο G. Frajese αμφισβητεί το κύρος της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης κατά το μέτρο που ο εισηγητής δικαστής στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η διάταξη αυτή είχε ασκήσει, μεταξύ του 1996 και του 2019, διάφορα καθήκοντα εντός της Επιτροπής. Υποστηρίζει ότι η ανεξαρτησία και η αμεροληψία του Γενικού Δικαστηρίου υπονομεύθηκαν από τη μακρά σταδιοδρομία του δικαστή αυτού εντός του εν λόγω θεσμικού οργάνου καθώς και από την προοπτική να συνεχίσει ο τελευταίος τη σταδιοδρομία του στο εν λόγω θεσμικό όργανο μετά τη λήξη της θητείας του ως δικαστή.

10 Παραπέμποντας στο άρθρο 254 ΣΛΕΕ, στα άρθρα 2, 4 και 18 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο άρθρο 16 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου καθώς και στο άρθρο 47 του Χάρτη, ο G. Frajese υπενθυμίζει ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, προβλέπει ότι το δικαίωμα ακροάσεως ενώπιον ανεξάρτητου και αμερόληπτου δικαστηρίου αποτελεί τη βάση μιας δίκαιης δίκης. Υπογραμμίζει ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κρίσιμες, κατά την αξιολόγηση της ανεξαρτησίας ενός δικαστηρίου, είναι και οι εντυπώσεις, δεδομένου ότι είναι σημαντικό να διατηρηθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών σε μια δημοκρατική κοινωνία και στην αμεροληψία των δικαστηρίων, και ότι, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν υφίσταται εύλογη αμφιβολία ως προς την ανεξαρτησία ή την αμεροληψία ενός δικαστή, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, μεταξύ άλλων, η άποψη του ενδιαφερομένου και να εξετάζεται εάν οι ανησυχίες του είναι δικαιολογημένες. Επομένως, η ανεξαρτησία του δικαστή παραβιάζεται τόσο όταν ασκείται συγκεκριμένη επιρροή στο πρόσωπό του όσο και όταν μπορεί in abstracto να ασκηθεί τέτοια επιρροή, δεδομένου ότι η υπόνοια είναι αφ' εαυτής ικανή να κλονίσει την εμπιστοσύνη των πολιτών.

11 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του πρώτου λόγου αναιρέσεως.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

12 Επισημαίνεται ότι, ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, ο G. Frajese δεν είχε ζητήσει την εξαίρεση του εισηγητή δικαστή στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη, σύμφωνα με το άρθρο 18, πρώτο και τέταρτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο εφαρμόζεται στο Γενικό Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 47, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού. Ομοίως, στο πλαίσιο της αιτήσεώς του αναιρέσεως, ο G. Frajese δεν επικαλείται κανέναν από τους λόγους εξαιρέσεως που προβλέπονται στο άρθρο 18, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού.

13 Με την επιχειρηματολογία που ανέπτυξε ενώπιον του Δικαστηρίου, ο G. Frajese υποστηρίζει απλώς, επικαλούμενος τη θεωρία των εντυπώσεων, ότι η μακρά σταδιοδρομία του εισηγητή δικαστή εντός της Επιτροπής και η προοπτική να συνεχίσει ο τελευταίος τη σταδιοδρομία του στο εν λόγω θεσμικό όργανο μετά τη λήξη της θητείας του δημιουργούν αμφιβολίες ως προς την ανεξαρτησία και την αμεροληψία του δικαστικού σχηματισμού του Γενικού Δικαστηρίου που εκδίκασε την υπόθεση.

14 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η απαίτηση περί ανεξαρτησίας των δικαιοδοτικών οργάνων, η οποία είναι άμεσα συνυφασμένη με την αποστολή του δικαστή, αποτελεί ουσιώδες στοιχείο του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, που είναι κεφαλαιώδους σημασίας για τη διασφάλιση της προστασίας του συνόλου των δικαιωμάτων των οποίων απολαύουν οι πολίτες βάσει του δικαίου της Ένωσης και για την προάσπιση των κοινών αξιών των κρατών μελών οι οποίες μνημονεύονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, ιδίως δε της αξίας του κράτους δικαίου (απόφαση της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψη 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

15 Η απαίτηση αυτή περί ανεξαρτησίας περιλαμβάνει δύο πτυχές. Η πρώτη, εξωτερικής φύσεως, προϋποθέτει ότι το σχετικό όργανο ασκεί τα καθήκοντά του με πλήρη αυτονομία, χωρίς να υπόκειται σε οποιαδήποτε ιεραρχική σχέση ή σχέση υπαγωγής έναντι οποιουδήποτε και χωρίς να λαμβάνει εντολές ή οδηγίες οποιασδήποτε προελεύσεως και ότι, ως εκ τούτου, προστατεύεται από εξωτερικές παρεμβάσεις ή πιέσεις οι οποίες θα μπορούσαν να θίξουν την ανεξάρτητη κρίση των μελών του και να επηρεάσουν τις αποφάσεις τους (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

16 Η δεύτερη πτυχή, εσωτερικής φύσεως, την τήρηση της οποίας αμφισβητεί ο G. Frajese με τον λόγο αναιρέσεως που αφορά τον εκδώσαντα την αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη δικαστικό σχηματισμό του Γενικού Δικαστηρίου, συνδέεται με την απαίτηση περί αμεροληψίας, η οποία έγκειται στην τήρηση ίσων αποστάσεων από τους διαδίκους και από τα συμφέροντά τους σε σχέση με το αντικείμενο της διαφοράς (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψη 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

17 Η υποχρέωση αυτή περί αμεροληψίας έχει δύο πτυχές. Πρώτον, το δικαστήριο οφείλει να είναι υποκειμενικά αμερόληπτο, ήτοι τα μέλη του δεν πρέπει να εκδηλώνουν μεροληψία ή προσωπικές προκαταλήψεις, η δε προσωπική αμεροληψία τεκμαίρεται μέχρις αποδείξεως του εναντίου. Δεύτερον, το δικαστήριο πρέπει να είναι αντικειμενικά αμερόληπτο, ήτοι να παρέχει επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης σχετικής αμφιβολίας (πρβλ. απόφαση της 1ης Ιουλίου 2008, Chronopost και La Poste κατά UFEX κ.λπ., C-341/06 P και C-342/06 P, EU:C:2008:375, σκέψη 54, και διάταξη της 15ης Δεκεμβρίου 2011, Altner κατά Επιτροπής, C-411/11 P, EU:C:2011:852, σκέψη 15).

18 Ωστόσο, αφενός, ο G. Frajese δεν τεκμηριώνει με κανένα αποδεικτικό στοιχείο τον ισχυρισμό του όσον αφορά την υποκειμενική αμεροληψία. Πράγματι, δεν αναφέρεται σε καμία συγκεκριμένη περίσταση από την οποία μπορεί να αποδειχθεί προσωπική μεροληψία του εισηγητή δικαστή στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η αναιρεσιβαλλόμενη διάταξη. Ειδικότερα, δεν ισχυρίζεται ούτε ότι το μέλος αυτό του δικαστικού σχηματισμού είχε εμπλακεί στην έκδοση των επίδικων αποφάσεων ούτε ότι είχε καθ' οιονδήποτε τρόπο συμβάλει στην έκδοσή τους.

19 Αφετέρου, ο G. Frajese δεν προσκομίζει κανένα στοιχείο που να θέτει υπό αμφισβήτηση την αντικειμενική αμεροληψία του δικαστικού σχηματισμού του Γενικού Δικαστηρίου, ούτε αμφισβητεί το κύρος κάποιας διάταξης του δικαίου της Ένωσης η οποία αποσκοπεί στη θέσπιση εγγυήσεων για τη διασφάλιση της αμεροληψίας του δικαστικού σχηματισμού. Συγκεκριμένα, ουδόλως ισχυρίζεται ότι οι κανόνες σχετικά με τη σύνθεση του δικαστικού σχηματισμού του Γενικού Δικαστηρίου στον οποίο ανατίθεται ορισμένη υπόθεση δεν είναι ικανοί να διασφαλίσουν την ουδετερότητα του σχηματισμού αυτού έναντι των αντιπαρατιθέμενων ενώπιόν του συμφερόντων.

20 Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι ο G. Frajese δεν προβάλλει κανένα νομικό επιχείρημα που να στηρίζει συγκεκριμένα τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος (πρβλ. αποφάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, σκέψη 215, και της 16ης Νοεμβρίου 2023, Roos κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου, C-458/22 P, EU:C:2023:871, σκέψη 90).

Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

21 Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, ο G. Frajese υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο παρέβη τον Κανονισμό Διαδικασίας του κρίνοντας, στη σκέψη 14 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, ότι η ένσταση απαραδέκτου της Επιτροπής είχε προβληθεί εντός της προθεσμίας των δύο μηνών και δέκα ημερών σύμφωνα με τα άρθρα 60, 81, παράγραφος 1, και 130, παράγραφος 1, του εν λόγω Κανονισμού Διαδικασίας. Υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο έπρεπε να κρίνει απαράδεκτη, ως εκπρόθεσμη, την ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή στις 6 Μαρτίου 2023.

22 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του δευτέρου λόγου αναιρέσεως.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

23 Από τη σκέψη 14 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης προκύπτει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 6, δεύτερο εδάφιο, της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου, της 11ης Ιουλίου 2018, σχετικά με την κατάθεση και την επίδοση διαδικαστικών εγγράφων μέσω της εφαρμογής e-Curia (ΕΕ 2018, L 240, σ. 72), η Επιτροπή ειδοποιήθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2023 με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο για την επίδοση προς αυτήν, μέσω e-Curia, της προσφυγής που είχε ασκήσει σε πρώτο βαθμό ο G. Frajese. Όπως, όμως, αποδεικνύει η Επιτροπή, η ίδια ζήτησε πρόσβαση στο έγγραφο αυτό στις 22 Δεκεμβρίου 2023, οπότε, σύμφωνα με το άρθρο 6, τρίτο εδάφιο, της ανωτέρω απόφασης, το δικόγραφο της προσφυγής πρέπει να θεωρηθεί ότι επιδόθηκε στο εν λόγω θεσμικό όργανο κατά την τελευταία αυτή ημερομηνία.

24 Επομένως, η προθεσμία των δύο μηνών και δέκα ημερών από της επιδόσεως του δικογράφου της προσφυγής, εντός της οποίας, κατ’ εφαρμογήν των συνδυασμένων διατάξεων του άρθρου 60, του άρθρου 81, παράγραφος 1, και του άρθρου 130, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, η Επιτροπή μπορούσε να προβάλει ένσταση απαραδέκτου, εξέπνευσε στις 4 Μαρτίου 2023. Ωστόσο, δεδομένου ότι η 4η Μαρτίου 2023 ήταν ημέρα Σάββατο, η λήξη της προθεσμίας μετατέθηκε, κατ’ εφαρμογήν του άρθρου 58, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, στο τέλος της πρώτης επόμενης εργάσιμης ημέρας, ήτοι τη Δευτέρα 6 Μαρτίου 2023.

25 Δεδομένου ότι η ένσταση απαραδέκτου της προσφυγής προβλήθηκε από την Επιτροπή στις 6 Μαρτίου 2023, ο G. Frajese δεν μπορεί βασίμως να επικαλεστεί την εκπρόθεσμη προβολή της.

26 Υπό τις συνθήκες αυτές, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Επί του τρίτου λόγου αναιρέσεως

27 Ο λόγος αυτός αναιρέσεως αποτελείται από τρία σκέλη. Με το πρώτο σκέλος, ο αναιρεσείων προβάλλει ελλιπή και αντιφατική αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης. Με το δεύτερο σκέλος, προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι έκρινε, κατά παράβαση του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, ότι ο ίδιος δεν είχε έννομο συμφέρον για την άσκηση της προσφυγής. Με το τρίτο σκέλος, προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι κατέληξε στο συμπέρασμα, κατά παράβαση της ίδιας διάταξης, ότι ο ίδιος δεν είχε συναφώς ενεργητική νομιμοποίηση.

Επί του πρώτου σκέλους του τρίτου λόγου αναιρέσεως

– *Επιχειρήματα των διαδίκων*

28 Πρώτον, ο G. Frajese προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι υπεισήλθε στο ζήτημα του κατά πόσον ο ίδιος υπείχε υποχρέωση διενέργειας εμβολιασμών, παρά το γεγονός ότι ουδέποτε είχε προβάλει, προς απόδειξη του εννόμου συμφέροντός του και της ενεργητικής νομιμοποιήσεώς του, ότι υπείχε τέτοια υποχρέωση.

29 Δεύτερον, υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν εξέτασε το επιχείρημά του ότι οι επίδικες αποφάσεις δημιουργούν για όλους τους ιατρούς που διενεργούν εμβολιασμούς υποχρέωση αξιολόγησης των φαρμάκων που κυκλοφορούν στην αγορά, στο πλαίσιο ενδεχόμενης συνταγογράφησής τους.

30 Τρίτον, ο G. Frajese προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι δεν εξήγησε τους λόγους για τους οποίους απέρριψε το επιχείρημα που ο ίδιος είχε προβάλει πρωτοδίκως, προς στήριξη του εννόμου συμφέροντός του, ότι η επιλογή στην οποία προβαίνουν οι διενεργούντες τον εμβολιασμό ιατροί ως προς τη χορήγηση ή τη μη χορήγηση φαρμάκων για τα οποία έχει χορηγηθεί ΑΚΑ συνεπάγεται την ευθύνη τους και το άμεσο συμφέρον τους να διασφαλιστεί η απουσία σοβαρών συνεπειών για τους ασθενείς στους οποίους χορηγούνται τα φάρμακα αυτά. Ισχυρίζεται ότι είχε εξηγήσει ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, χωρίς το τελευταίο να παραθέσει συναφώς ειδική αιτιολογία, ότι η ευθύνη του ως ιατρού που διενεργεί εμβολιασμούς, ενός ιδιαίτερου επαγγέλματος, αποτελεί άμεση συνέπεια των επίδικων αποφάσεων και του απλού γεγονότος ότι υφίστανται τα εν λόγω φάρμακα στο έδαφος της Ένωσης.

31 Τέταρτον, ο G. Frajese υποστηρίζει ότι η αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης είναι αντιφατική καθόσον, στη σκέψη 22 της διάταξης αυτής, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ταυτοχρόνως, αφενός, ότι οι επίδικες αποφάσεις απαγορεύουν στα κράτη μέλη να αντιτίθενται στη διάθεση των επίμαχων εμβολίων στην αγορά της Ένωσης και, αφετέρου, ότι οι αποφάσεις αυτές δεν δημιουργούν καμία υποχρέωση για τους ιατρούς να συνταγογραφούν και να χορηγούν τα εμβόλια αυτά στους ασθενείς τους.

32 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του πρώτου σκέλους του τρίτου λόγου αναιρέσεως.

– *Εκτίμηση του Δικαστηρίου*

33 Πρώτον, όσον αφορά τον ισχυρισμό του G. Frajese ότι, αντιθέτως προς ό,τι προκύπτει από τη σκέψη 23 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, ο ίδιος ουδέποτε είχε υποστηρίξει ότι υπείχε υποχρέωση διενέργειας εμβολιασμών, η αιτίαση αυτή πρέπει να απορριφθεί ως αλυσιτελής, δεδομένου ότι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι ο σχετικός ισχυρισμός ευσταθεί, το Γενικό Δικαστήριο απλώς απέρριψε, στην εν λόγω σκέψη της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, ένα επιχείρημα που δεν είχε προβληθεί.

34 Δεύτερον, κατά το μέρος που ο G. Frajese προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι δεν εξέτασε το επιχείρημά του ότι οι επίδικες αποφάσεις δημιουργούν για όλους τους ιατρούς που διενεργούν εμβολισμούς υποχρέωση αξιολόγησης των φαρμάκων που κυκλοφορούν στην αγορά, στο πλαίσιο της ενδεχόμενης συνταγογράφησής τους, διαπιστώνεται ότι η αιτίαση αυτή πρέπει επίσης να απορριφθεί. Πράγματι, στη σκέψη 24 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, το Γενικό Δικαστήριο αιτιολόγησε με επαρκή σαφήνεια την απουσία δεσμευτικών εννόμων αποτελεσμάτων για τους ιατρούς που διενεργούν εμβολισμούς, διευκρινίζοντας ότι «καμία διάταξη των [επίδικων] αποφάσεων και των παραρτημάτων τους δεν αναθέτει στους ιατρούς που πρόκειται να χορηγήσουν τα επίμαχα εμβόλια την ευθύνη, ή ακόμη και την υποχρέωση, να προβούν σε έλεγχο σχετικά με την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητά τους» και προσθέτοντας ότι «ο έλεγχος της ασφάλειας και της αποτελεσματικότητας των φαρμάκων διασφαλίζεται από τον ΕΜΑ, η γνώμη του οποίου αποτέλεσε εν προκειμένω τη βάση των [επίδικων] αποφάσεων».

35 Τρίτον, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η υποχρέωση αιτιολόγησης που υπέχει το Γενικό Δικαστήριο δεν του επιβάλλει να παραθέτει αιτιολογία η οποία να ακολουθεί σε όλη τους την έκταση και έναν προς έναν όλους τους συλλογισμούς που διατύπωσαν οι διάδικοι. Επομένως, η αιτιολογία του Γενικού Δικαστηρίου μπορεί να συνάγεται εμμέσως, υπό την προϋπόθεση ότι παρέχει τη δυνατότητα στους μεν ενδιαφερομένους να λαμβάνουν γνώση των λόγων που επέβαλαν την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου, στο δε Δικαστήριο να διαθέτει επαρκή στοιχεία ώστε να ασκήσει τον έλεγχό του. Επιπλέον, η υποχρέωση αιτιολόγησης αποτελεί ουσιώδη τύπο που πρέπει να διακρίνεται από το ζήτημα του βασίμου της αιτιολογίας, το οποίο αφορά την ουσιαστική νομιμότητα της επίδικης πράξης (απόφαση της 29ης Απριλίου 2021, Achemos Grupė και Achema κατά Επιτροπής, C-847/19 P, EU:C:2021:343, σκέψεις 61 και 62 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

36 Στη σκέψη 25 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε, κατ' αρχάς, ότι οι επίδικες αποφάσεις απευθύνονται αποκλειστικώς στους παραγωγούς των επίμαχων εμβολίων και δεν επιβάλλουν υποχρεώσεις στα φυσικά πρόσωπα. Στη συνέχεια, στη σκέψη αυτή, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι οι εν λόγω αποφάσεις δεν μπορούν να θεμελιώσουν τυχόν αστική, ή ακόμη και ποινική, ευθύνη του G. Frajese έναντι των ασθενών του, διότι η στοιχειοθέτηση της ευθύνης αυτής εξαρτάται από ειδικές περιστάσεις που ανάγονται στην ατομική θεραπεία των ασθενών και είναι ανεξάρτητες από τις εν λόγω αποφάσεις. Τέλος, στην ίδια σκέψη, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε ότι, στο μέτρο που ο G. Frajese διατηρούσε, στο πλαίσιο της θεραπείας ασθενούς, αμφιβολίες ως προς την ασφάλεια ή την αποτελεσματικότητα των επίμαχων εμβολίων, είχε την ευχέρεια να μη συστήσει ή να μη χορηγήσει τα εμβόλια αυτά και ότι, εν πάση περιπτώσει, δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί ευθύνη του για τον λόγο ότι δεν αμφισβήτησε δικαστικώς τις ΑΚΑ που είχαν χορηγηθεί στα επίμαχα εμβόλια.

37 Όπως συνάγεται από τη σκέψη 25 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, το Γενικό Δικαστήριο εξέθεσε με σαφήνεια τους λόγους για τους οποίους έκρινε ότι οι επίδικες αποφάσεις ουδόλως επηρεάζουν τις υποχρεώσεις των ιατρών που διενεργούν εμβολιασμούς, μεταξύ των οποίων του

G. Frajese, και ότι τυχόν ευθύνη του τελευταίου έναντι των ασθενών του είναι ανεξάρτητη από τις αποφάσεις αυτές καθώς και από το απλό γεγονός ότι υφίστανται τα εν λόγω εμβόλια στο έδαφος της Ένωσης.

38 Επομένως, από την αιτιολογία αυτή προκύπτει κατά τρόπο σαφή και αναμφίλεκτο η συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου όσον αφορά την έλλειψη εννόμου συμφέροντος του G. Frajese, και, ως εκ τούτου, το Γενικό Δικαστήριο δεν όφειλε να απορρίψει με σαφέστερο τρόπο το επιχείρημα του αναιρεσείοντος ούτως ώστε ο μεν τελευταίος να μπορεί να γνωρίζει τους λόγους για τους οποίους ελήφθη η απόφαση, το δε Δικαστήριο να μπορεί να ασκήσει τον δικαιοδοτικό έλεγχό του.

39 Τέταρτον, η σκέψη 22 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης δεν περιέχει, αντίθετα προς τους ισχυρισμούς του G. Frajese, αντιφατική αιτιολογία. Πράγματι, η παρατήρηση ότι οι επίδικες αποφάσεις απαγορεύουν στα κράτη μέλη να αντιτίθενται στη διάθεση των επίμαχων εμβολίων στην αγορά της Ένωσης ουδόλως αναιρεί τη διαπίστωση ότι οι αποφάσεις αυτές δεν επέβαλλαν καμία υποχρέωση στους ιατρούς να συνταγογραφούν και να χορηγούν τα εν λόγω εμβόλια στους ασθενείς τους.

40 Κατά συνέπεια, το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

Επί του δευτέρου σκέλους του τρίτου λόγου αναιρέσεως

– *Επιχειρήματα των διαδίκων*

41 Πρώτον, ο G. Frajese επισημαίνει ότι σκοπός των επίδικων αποφάσεων είναι να καταστεί δυνατή η χρήση των επίμαχων εμβολίων στο έδαφος της Ένωσης, τηρουμένων των απαιτήσεων που ορίζονται σε αυτές, και, κατά συνέπεια, η χορήγησή τους. Επομένως, κατά την άποψή του, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κατά το μέρος που αρνήθηκε να του αναγνωρίσει έννομο συμφέρον με την αιτιολογία ότι ο εμβολιασμός δεν αποτελεί αντικείμενο των αποφάσεων αυτών, αλλά μπορεί να αποφασιστεί από τις εθνικές αρχές, διότι η αιτιολογία αυτή αντικρούεται από τον κεντρικό χαρακτήρα της διαδικασίας αξιολόγησης και διάθεσης στην αγορά σε επίπεδο Ένωσης. Επιπλέον, κατά την άποψη του G. Frajese, δεδομένου ότι τα παραρτήματα των επίδικων αποφάσεων απαιτούν, για τη χορήγηση των επίμαχων εμβολίων, ιατρική συνταγή, η οποία ως πράξη εναπόκειται στους ιατρούς που διενεργούν τους εμβολιασμούς, τα παραρτήματα αυτά μπορούν να παράγουν αποτελέσματα έναντι των εν λόγω ιατρών.

42 Δεύτερον, ο G. Frajese υποστηρίζει ότι οι διατάξεις του ευρωπαϊκού χάρτη των δικαιωμάτων των ασθενών επιβεβαιώνουν την ύπαρξη νομικής, ηθικής και δεοντολογικής υποχρέωσης για τους ιατρούς που διενεργούν εμβολιασμούς να παρέχουν στους πολίτες της Ένωσης πλήρεις πληροφορίες σχετικά με το είδος της θεραπείας, τους εκάστοτε κινδύνους και τις πιθανές εναλλακτικές θεραπευτικές λύσεις.

43 Τρίτον, κατά τον G. Frajese, το άμεσο όφελος που θα αντλούσε ο ίδιος από την ακύρωση των επίδικων αποφάσεων και από την ανάκληση της ΑΚΑ των επίμαχων εμβολίων θα ήταν η απαλλαγή του από την υποχρέωση αξιολόγησης των εμβολίων και από την ευθύνη του σε περίπτωση εμφάνισης παρενεργειών στους ασθενείς.

44 Ο G. Frajese συνάγει εντεύθεν ότι κακώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι, ελλείψει συγκεκριμένου, πραγματικού και ενεστώτος συμφέροντος για την ακύρωση των επίδικων αποφάσεων, ο ίδιος δεν είχε έννομο συμφέρον να ασκήσει προσφυγή κατά των αποφάσεων αυτών.

45 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του δευτέρου σκέλους του τρίτου λόγου αναιρέσεως.

– *Εκτίμηση του Δικαστηρίου*

46 Με το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως, ο G. Frajese υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι ο ίδιος δεν είχε αποδείξει το έννομο συμφέρον του για την ακύρωση των επίδικων αποφάσεων.

47 Πρώτον, επισημαίνεται ότι, όπως υπενθύμισε το Γενικό Δικαστήριο, στις σκέψεις 16 και 17 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, το έννομο συμφέρον συνιστά, κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, την πρώτη και βασική προϋπόθεση για την άσκηση κάθε ενδίκου βοηθήματος. Συνεπώς, προσφυγή ακυρώσεως ασκούμενη από φυσικό ή νομικό πρόσωπο είναι παραδεκτή μόνον στον βαθμό κατά τον οποίον ο προσφεύγων έχει συμφέρον για την ακύρωση της προσβαλλομένης. Το έννομο συμφέρον του προσφεύγοντος προϋποθέτει ότι η ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης μπορεί αφ' εαυτής να έχει έννομες συνέπειες και, επομένως, ότι η προσφυγή μπορεί, ως εκ του αποτελέσματός της, να ωφελήσει τον διάδικο που την άσκησε και ότι ο διάδικος αυτός δικαιολογεί γεγενημένο και ενεστώς έννομο συμφέρον για την ακύρωση της εν λόγω πράξης. Επιπλέον, εναπόκειται στον προσφεύγοντα να αποδείξει το έννομο συμφέρον του. Ο τελευταίος οφείλει, ειδικότερα, να αποδείξει την ύπαρξη προσωπικού συμφέροντος για την ακύρωση της προσβαλλομένης πράξης. Το συμφέρον αυτό πρέπει να είναι γεγενημένο και ενεστώς και εκτιμάται κατά την ημερομηνία άσκησης της προσφυγής (πρβλ. απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-33/14 P, EU:C:2015:609, σκέψεις 55 έως 58 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

48 Ορθώς το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε, στις σκέψεις 21 έως 24 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, το περιεχόμενο και το πεδίο εφαρμογής των επίδικων αποφάσεων, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη τους αποδέκτες τους, την Moderna και την BioNTech, καθώς και την ύπαρξη τυχόν ευθυνών και υποχρεώσεων εκ των αποφάσεων αυτών σε σχέση με τους ιατρούς που διενεργούν τους εμβολιασμούς, μεταξύ αυτών τον G. Frajese, για να καταλήξει, στις σκέψεις 25, 26 και 28 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, στο συμπέρασμα ότι, δεδομένου ότι η ακύρωση των αποφάσεων αυτών δεν θα μπορούσε να αποφέρει κανένα όφελος στον G. Frajese, ο τελευταίος δεν είχε έννομο συμφέρον για την άσκηση προσφυγής κατά των αποφάσεων αυτών.

49 Αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει ο G. Frajese, από το γεγονός ότι με τις επίδικες αποφάσεις χορηγήθηκαν ΑΚΑ στα επίμαχα εμβόλια, οι οποίες επιτρέπουν στους κατόχους τους να διαθέτουν τα εμβόλια στην αγορά κάθε κράτους μέλους, δεν προκύπτει ότι οι αποφάσεις αυτές υποχρεώνουν τους ιατρούς να συνταγογραφούν τα εμβόλια και να τα χορηγούν στους ασθενείς τους. Συναφώς, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι, μολονότι η χορήγηση ΑΚΑ για εμβόλιο συνιστά προϋπόθεση για το δικαίωμα του κατόχου της να διαθέτει το εμβόλιο αυτό στην αγορά κάθε κράτους μέλους, η εν λόγω ΑΚΑ δεν συνεπάγεται κατ' αρχήν καμία υποχρέωση των ασθενών ή των ιατρών που διενεργούν εμβολιασμούς (πρβλ. απόφαση της 13ης Ιουλίου 2023, Azienda Ospedale-Università di Padova, C-765/21, EU:C:2023:566, σκέψεις 36 και 42).

50 Ομοίως, αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει ο G. Frajese, μολονότι από τα παραρτήματα των επίδικων αποφάσεων προκύπτει ότι, για τη χορήγηση των επίμαχων εμβολίων, απαιτείται ιατρική συνταγή, εντούτοις, το γεγονός αυτό δεν δημιουργεί ευθέως ούτε υποχρέωση ούτε ευθύνη για τον ιατρό που διενεργεί εμβολιασμούς.

51 Ο G. Frajese δεν προσκομίζει, επομένως, κανένα στοιχείο ικανό να αποδείξει ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας, στις σκέψεις 22 και 23 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, ότι οι επίδικες αποφάσεις δεν δημιουργούν κανένα βάρος ή υποχρέωση για τους ιατρούς να χορηγούν τα εμβόλια στους ασθενείς τους και ότι η νομική βάση μιας τέτοιας υποχρέωσης θα μπορούσε να αναζητηθεί μόνο στο εθνικό δίκαιο του οικείου κράτους μέλους.

52 Δεύτερον, ο G. Frajese δεν αποδεικνύει με ποιον τρόπο η ακύρωση των επίδικων αποφάσεων θα επηρέαζε την υποχρέωσή του να ενημερώνει τους ασθενείς του για το είδος της θεραπείας, τους εκάστοτε κινδύνους και τις πιθανές εναλλακτικές θεραπευτικές λύσεις. Πράγματι, μια τέτοια υποχρέωση ενημέρωσης δεν έχει καμία σχέση με το περιεχόμενο των επίδικων αποφάσεων, οι οποίες δεν περιέχουν καμία πρόβλεψη ως προς τις πτυχές αυτές. Κατά συνέπεια, ο G. Frajese αβασίμως υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο έπρεπε να είχε λάβει υπόψη του την εν λόγω υποχρέωση ενημέρωσης και, κατ' αυτόν τον τρόπο, να διαπιστώσει το έννομο συμφέρον του για την άσκηση της προσφυγής.

53 Τρίτον, αφενός, ο G. Frajese δεν αποδεικνύει σε τι συνίσταται η πλάνη στη διαπίστωση, η οποία εκτίθεται στη σκέψη 24 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, ότι «καμία διάταξη των [επίδικων] αποφάσεων και των παραρτημάτων τους δεν αναθέτει στους ιατρούς που πρόκειται να χορηγήσουν τα επίμαχα εμβόλια την ευθύνη, ή ακόμη και την υποχρέωση, να προβούν σε έλεγχο σχετικά με την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητά τους», καθώς και στη διαπίστωση, στην ίδια σκέψη 24, ότι ο έλεγχος της ασφάλειας και της αποτελεσματικότητας των εμβολίων αυτών διασφαλίζεται από τον ΕΜΑ, η γνώμη του οποίου αποτέλεσε τη βάση των εν λόγω αποφάσεων. Κατά συνέπεια, ο G. Frajese δεν μπορεί να υποστηρίξει ότι το Γενικό Δικαστήριο έπρεπε να είχε δεχθεί ότι η ακύρωση των επίδικων αποφάσεων θα τον απάλλασσε από την υποχρέωσή του να αξιολογήσει τα εν λόγω εμβόλια.

54 Αφετέρου, όσον αφορά την ευθύνη που φέρεται να υπέχει ο G. Frajese σε περίπτωση εμφάνισης παρενεργειών στους ασθενείς, ο ίδιος δεν εξηγεί για ποιους λόγους είναι εσφαλμένη η διαπίστωση, στη σκέψη 25 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, ότι η στοιχειοθέτηση της ευθύνης ενός ιατρού έναντι των ασθενών του εξαρτάται από ειδικές περιστάσεις που αφορούν την ατομική θεραπεία των εν λόγω ασθενών και είναι ανεξάρτητες από τις επίδικες αποφάσεις. Επομένως, ο G. Frajese δεν μπορεί να υποστηρίξει ότι το Γενικό Δικαστήριο έπρεπε να είχε δεχθεί ότι η ακύρωση των αποφάσεων αυτών θα τον απάλλασσε από την ευθύνη του σε περίπτωση εμφάνισης παρενεργειών στους ασθενείς του.

55 Κατά συνέπεια, το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

Επί του τρίτου σκέλους του τρίτου λόγου αναιρέσεως

– *Επιχειρήματα των διαδίκων*

56 Προκειμένου να αμφισβητήσει το σκεπτικό της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης σχετικά με την έλλειψη ενεργητικής νομιμοποίησής του, ο G. Frajese υποστηρίζει, πρώτον, ότι κακώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι ο ίδιος δεν πληρούσε τα δύο σωρευτικά κριτήρια που απαιτούνται για να θεωρηθεί ότι οι επίδικες αποφάσεις τον αφορούν άμεσα, κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ. Κατά τον αναιρεσείοντα, δεδομένου ότι η διαδικασία προμήθειας και διανομής των επίμαχων εμβολίων τέθηκε υπό κεντρική διαχείριση σε επίπεδο Ένωσης και ότι οι επίδικες αποφάσεις συνιστούν αναγκαία και ικανή προϋπόθεση για την πώληση εγκεκριμένων προϊόντων στο σύνολο του εδάφους της Ένωσης, χωρίς να απαιτείται η θέσπιση παρεμβαλλόμενων κανόνων από τις εθνικές αρχές, το Γενικό Δικαστήριο έπρεπε να είχε διαπιστώσει ότι οι αποφάσεις αυτές τον αφορούν άμεσα.

57 Δεύτερον, ο G. Frajese υποστηρίζει ότι κακώς το Γενικό Δικαστήριο δεν αναγνώρισε ότι ο ίδιος πληρούσε τα κριτήρια που απαιτούνται για να θεωρηθεί ότι οι επίμαχες αποφάσεις τον αφορούν ατομικά, κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ. Ισχυρίζεται ότι το Γενικό Δικαστήριο όφειλε να είχε διαπιστώσει ότι η ιδιότητά του ως μέλους ενός περιορισμένου σώματος ιατρών που ασχολούνται με τον εμβολιασμό αρκεί για την εξατομίκευσή του και ότι ο ίδιος πρέπει να χαρακτηριστεί ως αποδέκτης των επίδικων αποφάσεων, την εκτέλεση των οποίων διασφαλίζει στην πράξη, προτείνοντας και χορηγώντας τα επίμαχα εμβόλια στους ασθενείς του ή συνιστώντας την αποφυγή τους. Εν πάση περιπτώσει, πληρούται, εν προκειμένω η προϋπόθεση ότι η πράξη της οποίας ζητείται η ακύρωση πρέπει να αφορά ατομικά τον προσφεύγοντα, διότι οι επίδικες αποφάσεις τον αφορούν λόγω ορισμένων ιδιαιτέρων ιδιοτήτων του και μιας πραγματικής κατάστασης που τον διακρίνει από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο.

58 Τρίτον, παραπέμποντας στη σκέψη 58 της απόφασης της 6ης Νοεμβρίου 2018, Scuola Elementare Maria Montessori κατά Επιτροπής, Επιτροπή κατά Scuola Elementare Maria Montessori και Επιτροπή κατά Ferracci (C-622/16 P έως C-624/16 P, EU:C:2018:873), ο G. Frajese επισημαίνει, αφενός, ότι, όταν μια κανονιστική πράξη παράγει άμεσα αποτελέσματα ως προς τη νομική κατάσταση φυσικού ή νομικού προσώπου χωρίς να απαιτούνται εκτελεστικά μέτρα, το πρόσωπο αυτό θα διέτρεχε τον κίνδυνο να στερηθεί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, εάν δεν διέθετε ένδικο βοήθημα δυνάμενο να ασκηθεί ενώπιον του δικαιοδοτικού οργάνου της Ένωσης προς αμφισβήτηση της νομιμότητας της εν λόγω κανονιστικής πράξης και, αφετέρου, ότι η προσφυγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου ήταν το μόνο ένδικο βοήθημα που είχε στη διάθεσή του.

59 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του τρίτου σκέλους του τρίτου λόγου αναιρέσεως.

– *Εκτίμηση του Δικαστηρίου*

60 Παρά τη διαπίστωση ότι ο G. Frajese δεν είχε έννομο συμφέρον και παρά τον σωρευτικό χαρακτήρα των διαφορετικών προϋποθέσεων σχετικά με το έννομο συμφέρον και την ενεργητική νομιμοποίηση του προσφεύγοντος (πρβλ. απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-33/14 P, EU:C:2015:609, σκέψη 62 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε, στη σκέψη 29 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, ότι ήταν σκόπιμο να εξετάσει εάν ο G. Frajese είχε ενεργητική νομιμοποίηση.

61 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η ενεργητική νομιμοποίηση φυσικού ή νομικού προσώπου δυνάμει του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ να ασκήσει προσφυγή κατά πράξης της οποίας δεν είναι αποδέκτης μπορεί να θεμελιωθεί σε δύο περιπτώσεις. Αφενός, προσφυγή ακυρώσεως μπορεί να ασκηθεί υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω πράξη το αφορά άμεσα και ατομικά. Αφετέρου, το εν λόγω πρόσωπο μπορεί να ασκήσει προσφυγή κατά κανονιστικής πράξης για την εφαρμογή της οποίας δεν απαιτούνται εκτελεστικά μέτρα, εάν η πράξη αυτή το αφορά άμεσα (απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2015, Mory κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-33/14 P, EU:C:2015:609, σκέψη 59 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

62 Από τη νομολογία προκύπτει επίσης ότι, όταν η προσφυγή ακυρώσεως ασκείται από φυσικό ή νομικό πρόσωπο κατά πράξης της οποίας δεν είναι αποδέκτης, η απαίτηση κατά την οποία τα δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα του προσβαλλομένου μέτρου πρέπει να είναι ικανά να θίξουν τα συμφέροντα του προσφεύγοντος, μεταβάλλοντας ουσιωδώς τη νομική του κατάσταση, ενδέχεται να συμπίπτει με τις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, σχετικά με την ενεργητική νομιμοποίηση (πρβλ. απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 2011, Deutsche Post και Γερμανία κατά Επιτροπής, C-463/10 P και C-475/10 P, EU:C:2011:656, σκέψη 38).

63 Υπό το πρίσμα ακριβώς των προκαταρκτικών αυτών παρατηρήσεων πρέπει να εκτιμηθούν τα επιχειρήματα που προβάλλει ο G. Frajese προς στήριξη του τρίτου σκέλους του τρίτου λόγου αναιρέσεως.

64 Πρώτον, όσον αφορά την εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου ότι οι επίδικες αποφάσεις δεν αφορούν άμεσα τον προσφεύγοντα, επισημαίνεται ότι το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, στη σκέψη 30 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, ότι, για να θεωρηθεί ότι ένα μέτρο αφορά άμεσα τον προσφεύγοντα, κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, πρέπει το επίμαχο μέτρο να παράγει άμεσα αποτελέσματα έναντι της νομικής του κατάστασης και να μην καταλείπει εξουσία εκτιμήσεως στους αποδέκτες του, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με την εφαρμογή του, δεδομένου ότι αυτή έχει καθαρώς αυτόματο χαρακτήρα και απορρέει αποκλειστικά από τη ρύθμιση της Ένωσης, χωρίς εφαρμογή άλλων παρεμβαλλόμενων κανόνων (απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 2011, Deutsche Post και Γερμανία κατά Επιτροπής, C-463/10 P και C-475/10 P, EU:C:2011:656, σκέψη 66 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

65 Όσον αφορά την πρώτη προϋπόθεση, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, στη σκέψη 31 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, ότι το επίμαχο μέτρο πρέπει να παράγει άμεσα αποτελέσματα επί της νομικής κατάστασης του φυσικού ή νομικού προσώπου που προτίθεται να ασκήσει προσφυγή δυνάμει του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ και ότι η προϋπόθεση αυτή πρέπει να εκτιμάται μόνον σε σχέση με τις έννομες συνέπειες του μέτρου (απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2020, Région de Bruxelles-Capitale κατά Επιτροπής, C-352/19 P, EU:C:2020:978, σκέψη 64).

66 Συναφώς, στις σκέψεις 32 έως 34 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι οι επίδικες αποφάσεις δεν παράγουν κανένα αποτέλεσμα επί της νομικής κατάστασης του G. Frajese, διότι δεν συνεπάγονται καμία υποχρέωση του τελευταίου να χορηγεί τα επίμαχα εμβόλια στους ασθενείς του ή να εξακριβώνει ο ίδιος την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητά τους, προσθέτοντας ότι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι υφίσταται υποχρέωση των ιατρών να χορηγούν τα εμβόλια αυτά δυνάμει του ιταλικού δικαίου ή του δικαίου της Ένωσης, δεν πρόκειται για έννομα αποτελέσματα που απορρέουν από τις επίδικες αποφάσεις, αλλά για συνέπεια της λήψης άλλων μέτρων είτε σε εθνικό επίπεδο είτε σε επίπεδο Ένωσης.

67 Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε, στη σκέψη 35 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, ότι με τις επίδικες αποφάσεις απλώς χορηγούνται ΑΚΑ στα επίμαχα εμβόλια, χωρίς οι εθνικές αρχές των κρατών μελών να είναι αποδέκτες των αποφάσεων αυτών, και ότι, κατά συνέπεια, οι εν λόγω αρχές διαθέτουν πλήρη εξουσία εκτιμήσεως ως προς τη σκοπιμότητα να επιβληθεί στους ιατρούς η υποχρέωση χορήγησης των φαρμάκων αυτών, ενδεχομένως μέσω μέτρων καταναγκασμού.

68 Με βάση τα στοιχεία αυτά, το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε, στη σκέψη 36 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, στο συμπέρασμα ότι δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις που απαιτούνται για να θεωρηθεί ότι οι επίδικες αποφάσεις αφορούν άμεσα τον G. Frajese.

69 Προκειμένου να υποστηρίξει ότι το Γενικό Δικαστήριο όφειλε να είχε αναγνωρίσει ότι οι επίδικες αποφάσεις τον αφορούν άμεσα, κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, ο G. Frajese απλώς ισχυρίζεται, επιχειρηματολογώντας γενικά, αφενός, ότι πληρούται εν προκειμένω η πρώτη προϋπόθεση για να θεωρηθεί ότι οι επίδικες αποφάσεις τον αφορούν άμεσα, χωρίς να αμφισβητεί τη συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου βάσει της οποίας εξήχθη το συμπέρασμα ότι οι αποφάσεις αυτές δεν παράγουν άμεσα αποτελέσματα επί της νομικής του κατάστασης.

70 Αφετέρου, όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση που απαιτείται να πληρούται για να θεωρηθεί ότι οι επίδικες αποφάσεις τον αφορούν άμεσα, ματαίως ο G. Frajese προβάλλει έλλειψη περιθωρίου εκτιμήσεως από τις εθνικές αρχές στο πλαίσιο της κεντρικής διαδικασίας αγοράς εμβολίων, διότι οι επίδικες αποφάσεις δεν αφορούν την αγορά των επίμαχων εμβολίων, αλλά τις ΑΚΑ που χορηγήθηκαν σε δύο φαρμακευτικές εταιρίες ώστε να καταστεί δυνατή η εμπορία των εν λόγω εμβολίων.

71 Συνεπώς, ο G. Frajese δεν αποδεικνύει ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι οι επίδικες αποφάσεις δεν τον αφορούσαν άμεσα.

72 Δεύτερον, όσον αφορά την εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου ότι οι επίδικες αποφάσεις δεν αφορούσαν ατομικά τον προσφεύγοντα, πρέπει να επισημανθεί ότι ο G. Frajese δεν προβάλλει κανένα επιχείρημα ικανό να αποδείξει ότι είναι εσφαλμένα τα συμπεράσματα του Γενικού Δικαστηρίου στις σκέψεις 39 και 41 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, κατά τα οποία «[ο] απλός ισχυρισμός ότι ο προσφεύγων ανήκει στο περιορισμένο σώμα ιατρών που ασχολούνται με τον εμβολιασμό των πολιτών δεν αρκεί για να τον εξατομικεύσει ούτε για να τον διακρίνει έναντι του συνόλου των επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της υγείας και της περίθαλψης» και «δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι [επίδικες] αποφάσεις θίγουν τον προσφεύγοντα ή τους ασθενείς του λόγω ορισμένων ιδιαιτέρων ιδιοτήτων τους ή μιας πραγματικής κατάστασης που τους διακρίνει από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο και, ως εκ τούτου, τους εξατομικεύει κατά τρόπο παρόμοιο με εκείνον ενός αποδέκτη».

73 Επιπλέον, όσον αφορά τον ισχυρισμό του G. Frajese ότι πρέπει να θεωρηθεί αποδέκτης των επίδικων αποφάσεων, αρκεί η επισήμανση ότι ο ίδιος δεν εξηγεί τους λόγους για τους οποίους είναι εσφαλμένη η διαπίστωση του Γενικού Δικαστηρίου, στη σκέψη 21 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, ότι η Moderna και η BioNTech είναι οι μόνοι αποδέκτες των αποφάσεων αυτών.

74 Τρίτον, όσον αφορά, αφενός, το επιχείρημα του G. Frajese ότι η ανάγκη να διασφαλίζεται αποτελεσματική δικαστική προστασία συνεπάγεται ότι ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο μπορεί να προσβάλει κανονιστική πράξη η οποία παράγει άμεσα αποτελέσματα επί της νομικής του κατάστασης και για την εφαρμογή της οποίας δεν απαιτούνται εκτελεστικά μέτρα, επισημαίνεται ότι το Γενικό Δικαστήριο έκρινε, στις σκέψεις 42 έως 44 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, ότι οι

επίδικες αποφάσεις δεν μπορούν να θεωρηθούν κανονιστικές πράξεις. Πάντως, η αίτηση αναιρέσεως δεν περιέχει κανένα στοιχείο που να εξηγεί γιατί το συμπέρασμα αυτό του Γενικού Δικαστηρίου ενέχει πλάνη περί το δίκαιο.

75 Όσον αφορά, αφετέρου, τον ισχυρισμό του G. Frajese ότι η πρωτοδίκως ασκηθείσα προσφυγή ακυρώσεως ήταν το μόνο ένδικο βοήθημα που είχε στη διάθεσή του, αρκεί η παρατήρηση ότι, όπως ορθώς υπενθύμισε το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 45 και 46 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που δεν μπορούν, λόγω των προϋποθέσεων παραδεκτού της προσφυγής ακυρώσεως, να προσβάλουν απευθείας πράξεις της Ένωσης, δύνανται να αμφισβητήσουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων το κύρος των μέτρων που έχουν λάβει τα κράτη μέλη σε σχέση με τις πράξεις αυτές, προβάλλοντας το ανίσχυρο των τελευταίων και ωθώντας τα εθνικά δικαστήρια να υποβάλουν, δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο σχετικά με το κύρος των εν λόγω πράξεων.

76 Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο το τρίτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως και, ως εκ τούτου, ο λόγος αυτός αναιρέσεως στο σύνολό του.

Επί του τετάρτου λόγου αναιρέσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

77 Με τον τέταρτο λόγο αναιρέσεως, ο G. Frajese ισχυρίζεται ότι το Γενικό Δικαστήριο εσφαλμένως έκρινε, στη σκέψη 46 της αναιρεσιβαλλομένης διάταξης, ότι τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, όπως ο ίδιος, τα οποία δεν μπορούν, λόγω των προϋποθέσεων παραδεκτού της προσφυγής ακυρώσεως, να προσβάλουν απευθείας πράξεις της Ένωσης, δύνανται να αμφισβητήσουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων το κύρος των μέτρων που έχουν λάβει τα κράτη μέλη σε σχέση με τις πράξεις αυτές, προβάλλοντας το ανίσχυρο των τελευταίων και ωθώντας τα εθνικά δικαστήρια να υποβάλουν, δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο σχετικά με το κύρος των εν λόγω πράξεων.

78 Ο G. Frajese υποστηρίζει ότι δεν είναι δυνατόν ένας διάδικος να «ωθήσει» τα εθνικά δικαστήρια στην υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων στο Δικαστήριο σχετικά με το κύρος των πράξεων της Επιτροπής, διότι η εξουσία αυτή εμπίπτει αποκλειστικά στην αρμοδιότητα του δικαστή ουσίας και ότι, ως εκ τούτου, η δυνατότητα των εθνικών δικαστηρίων να υποβάλουν προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο δεν αποτελεί επαρκές μέσο για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων άμυνας των πολιτών που υφίστανται τις επιζήμιες συνέπειες των πράξεων της Επιτροπής.

79 Επομένως, κατά τον G. Frajese, δεδομένου ότι η προσφυγή του άρθρου 263 ΣΛΕΕ αποτελούσε το μόνο μέσο που είχε στη διάθεσή του, το Γενικό Δικαστήριο, απορρίπτοντας την προσφυγή του ως απαράδεκτη, του στέρησε κάθε αποτελεσματική δικαστική προστασία, κατά παράβαση του άρθρου 47 του Χάρτη.

80 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του τετάρτου λόγου αναιρέσεως.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

81 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την παράκαμψη των προϋποθέσεων παραδεκτού προσφυγής ακυρώσεως που προβλέπονται ρητώς στο άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ (πρβλ. απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2013, Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, C-583/11 P, EU:C:2013:625, σκέψεις 97 και 98 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

82 Επομένως, ο G. Frajese δεν μπορεί βασίμως να υποστηρίξει ότι το Γενικό Δικαστήριο, αφού διαπίστωσε ότι δεν πληρούνταν εν προκειμένω οι προϋποθέσεις παραδεκτού της προσφυγής ακυρώσεως, έπρεπε, παρά ταύτα, δυνάμει του άρθρου 47 του Χάρτη, να αποφανθεί επί της ουσίας της προσφυγής.

83 Όσον αφορά το επιχείρημα ότι ο G. Frajese δεν είναι σε θέση να υποχρεώσει εθνικό δικαστήριο να υποβάλει στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η υποβολή προδικαστικού ερωτήματος ως προς το κύρος διάταξης συνιστά, ακριβώς όπως και η προσφυγή ακυρώσεως, έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων της Ένωσης και ότι, εάν εθνικό δικαστήριο κρίνει ότι ένας ή περισσότεροι λόγοι ακυρώσεως μιας πράξης της Ένωσης, οι οποίοι προβλήθηκαν από τους διαδίκους ή, ενδεχομένως, εξετάστηκαν αυτεπαγγέλτως από το ίδιο, είναι βάσιμοι, πρέπει να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα περί εκτιμήσεως του κύρους, καθόσον το Δικαστήριο είναι το μόνο αρμόδιο να διαπιστώσει την ακυρότητα πράξης της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2013, Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου, C-583/11 P, EU:C:2013:625, σκέψεις 95 και 96 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

84 Συναφώς, πρέπει να προστεθεί, όπως επισήμανε και η Επιτροπή, ότι από το σύστημα που καθιερώνει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη, προκύπτει ότι, οσάκις εθνικό δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου εκτιμά ότι απαλλάσσεται από την υποχρέωση υποβολής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο κατά το άρθρο 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, από το σκεπτικό της απόφασής του πρέπει να προκύπτει είτε ότι το ανακύψαν ζήτημα του δικαίου της Ένωσης δεν ασκεί επιρροή για την επίλυση της διαφοράς είτε ότι η ερμηνεία της επίμαχης διάταξης του δικαίου της Ένωσης βασίζεται στη νομολογία του Δικαστηρίου είτε ότι, ελλείψει τέτοιας νομολογίας, η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης παρίσταται τόσο προφανής για το εθνικό δικαστήριο τελευταίου βαθμού δικαιοδοσίας ώστε να μην καταλείπει περιθώριο εύλογης αμφιβολίας (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, Consorzio Italian Management και Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, σκέψη 51). Επιπλέον, ο προσφεύγων μπορεί να ζητήσει, υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπει η νομολογία, την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε από τη μη τήρηση της υποχρέωσης προδικαστικής παραπομπής, καθώς και να ζητήσει από την Επιτροπή να κινήσει διαδικασία επί παραβάσει λόγω της μη τήρησης της υποχρέωσης αυτής από το οικείο κράτος μέλος (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2021, Randstad Italia, C-497/20, EU:C:2021:1037, σκέψεις 79 και 80 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

85 Κατά συνέπεια, ο G. Frajese αβασίμως υποστηρίζει ότι η απόρριψη της προσφυγής του ως απαράδεκτης του στέρησε το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, κατά παράβαση του άρθρου 47 του Χάρτη.

86 Υπό τις συνθήκες αυτές, ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

87 Δεδομένου ότι κανένας λόγος αναιρέσεως δεν έγινε δεκτός, η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

88 Δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, όταν η αίτηση αναιρέσεως είναι αβάσιμη, το Δικαστήριο αποφαίνεται επί των δικαστικών εξόδων. Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 1, του Κανονισμού αυτού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου.

89 Δεδομένου ότι ο G. Frajese ηττήθηκε, πρέπει να φέρει, πέραν των δικαστικών εξόδων του, και τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή, σύμφωνα με το σχετικό αίτημα της τελευταίας.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.

2) Ο Giovanni Frajese φέρει, πέραν των δικαστικών εξόδων του, και τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

(υπογραφές)